

Ս. Յարութիւնեանը թէ 1913-14 թւականներին եւ թէ նրանից յետոյ, մինչեւ 1917 թ. փետրուարեան յեղափոխութիւնը, մօտ էր Դաշնակցութեան եւ գործում էր համերաշխ դաշնակցականների հետ Ազգ. Բիւրոյում եւ Բարեգործական Ընկերութեան մէջ: 1917 թ. մարտին էր, որ նա փորձեց մտնել Դաշնակցութեան շարքերը, բայց մերժուելով՝ դնաց կազմեց Հայ Ժողովրդական կուսակցութիւնը:

Մանր զիտողութիւնների այս շարքը կարելի է շարունակել, բայց այսքանն էլ բաւական է մեր հիմնական մտքի համար՝ յաջորդ հատորները կազմելիս ջանալ խուսափել նման թերութիւններից: Եթէ մենք այսքան երկար կանգ առնեք Ա. Գիւլիսանդանեանի դրքի վրա, պատճառն այն է, որ համարում ենք ձեռնարկը շատ օգտակար եւ կը կամենայինք որ լինէր անթերի

Ս. Վ.

ԳՐ. Յ. ԱՂԱԲԱՅԵԱՆ, «Հայաստանի Լեռնիտները»

Երկրաբանական եւ արդիւնաբերական

ուսումնասիրութիւն, Թեհրան, 1932:

Այս գրքովը վերպեց Հայ մամուլի տեսողութիւնից, մինչդեռ թէ իր հեղինակը եւ թէ չօգտած հարցը արժանի են ուշադրութեան: Հեղինակը՝ պ. Գ. Աղաբաբեան, հին հասարակական գործիչ է, իբրեւ հանքերի քաղաքացիական հարտարագէտ, հմուտ մասնագէտ եւ Հայաստանի բնական հարստութիւնների լաւատեսիկ անձերից մէկը: Նրա յղումները կովկասահայ մամուլում միշտ էլ յազնեցած էին բաղմունքների տրեւելանքով եւ ընթերցողին տալիս էին հիմնական տեղեկութիւններ: Յիշենք, թէկուզ, Հայաստանի անկախութեան օրերին Արարատեան դաշտի բնական հարստութիւններին ներկած նրա երկարաշունչ ուսումնասիրութիւնները:

Գրախօսութեան առարկայ կազմող ներկայ գրքովը նոյնպէս ներկած է Հայաստանի բնական հարստութիւններին. նա քննում է, զուտ մասնագիտական տեսակէտից, Հայաստանի լեռնիտի օգտագործման խնդիրը: Լեռնիտը (leucite) տնտեսական բարձր արժէք ներկայացնող պոտաս եւ ալիւմին պարունակող մի հանք է, որ, իբրեւ արդիւնաբերական նիւթ, վերջերս սկսել է օգտագործուել ճարտարաբանական եւ դանակով:

Լեռնիտի մինչեւ այժմ յայտնի գլխաւոր հանքավայրը Իտալիայում է: Ներանից յետոյ, պ. Աղաբաբեանը դնում է Հայաստանը իբրեւ լեռնիտով հարուստ երկիր: Հայկական լեռնիտի կենտրոնը Ձանգեղուն է: Պ. Աղաբաբեանը դեռ 1902 թ., հանքաբանական մի աշխատանքի միջոցին յայտնաբերել է այդ հանքի հսկայական պաշար Ստորին Ղափանի պղնձահանքերի շրջանում, կալարտ, Ղաթար, Բարաբաթում, Խալաջ եւ Նորաշենիկ գիւղերի հողերում, մօտաւորապէս 5 քառ. կիլոմետր տարածութեան վրա:

Տալով Ստորին Ղափանի երկրաբանական պատկերը՝ պ. Աղաբաբեան, մօտաւոր թիւերով, 1,225,000,000 թոն լեռնիտի պաշար է հաշուում, որից կարող է ստացուել 245,000,000 թոն պոտաս եւ 269,500,000 թոն ալիւմին: Դրանից միայն պոտասի արժէքը, 1932թ. զննելով, կը հաւասարւի 2,450,000,000 անգլիական ոսկու:

Աստղաբաշխական այս վիթխարի թւերը, բնականաբար, բերում են ոչ թէ որպէս վերջնականապէս հաստատուած փաստ, այլ որպէս որոշ տեւալների վրա հիմնուած ենթադրութիւն: Գրքովի հեղինակը ուզում է միայն հրա-

ւիրել մասնագէտները եւ Հայաստանի տնտեսական իշխանութեանց ուշադրութիւնը հայկական լեռնատնիկների ուսումնասիրութեան եւ արդիւնաբերական չափագործման անհրաժեշտութեան վրա: Մինչեւ այժմ, սակայն, այս ուղղութեամբ որեւէ արձագանգ չլսեցինք: Հայաստանի տնտեսական հիմնարկութիւնները Ղափանի պղնձահանքերի յատկանական «ճեղքւածք»-ներից աչք չեն բռնում եւ լեռնատնիկներով դրադեւում զլուր չունեն, իսկ արտասահմանում... Արտասահմանում էլ ո՞վ է իրապէս հետաքրքրում Հայաստանի տնտեսական արժէքներով եւ ո՞վ է ծանօթ Հայաստանի բնական հարստութիւններին, որ կարողանայ ըմբռնել պ. Աղաբարեանի յարուցած խնդրի կարեւորութիւնը:

Եւ մեղադրել էլ դժւար է. արտասահմանի հայ մասնագէտը, արհեստական կերպով կտրւած Հայաստանից, ուղեւոր էլ չի կարող նւիրել Հայաստանի բնական հարստութիւնների ուսումնասիրութեան: Դժբախտաբար, Հայաստանից էլ ոչ մի լուրջ ջանք չի թափւում դադարեցնել հայ բարձրորակ մասնագէտ ուժերը լծելու հայրենիքի շինարարութեան գործին: Եւ ահա պ. Աղաբարեանի պէս ձեռնհաս մասնագէտներ, Հայաստանը խորապէս ուսումնասիրած, հայ երկրին ու ժողովուրդին անվերապահ կերպով նւիրւած գործիչներ դատապարտւած են իրենց գիտութիւնը, փորձառութիւնն ու շինարարական և-սանդղ տրամադրելու օտար երկրների: Անհունօրէն ցաւալի մի վիճակ:

Վ.

ՆԱՄԱԿ ԽՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ, 13 փետր., Նոր-Ջուղա

Թեհրանի «Վերածնունդ» թերթի յուն. 29-ի թւում պ. Արամ Երեմեանը ստորագրել է մի յօդւած՝ «Ո՞րն է հայերէն առաջին տպագիր պիէսը» խորագրով: Ու գտնում է, որ հայերէն առաջին տպագիր թատերգութիւնը 1821 թ. Կալիաթայում հրատարակւած «Խաբաղիմայ Դժոգութեան»-ն է՝ այսինքն՝ նոյն երկը, որի մասին մենք, ղեռնացեալ յուլիսին, մէկ ուսումնասիրութիւն էինք ուղարկել «Վէմ»-ի Ա. թիւ համար եւ որ լոյս տեսաւ «Վէմ»-ի Բ. (Նոյեմբ. - Դեկտ.) թւում:

Մեր նպատակը չէ քննադատութեան ենթարկել պ. Երեմեանի հաղձապ գրած յօդւածը եւ կամ բանախօսի սկսել նրա հետ: Բայց զանազան թիրիմացութիւններից խուսափելու համար՝ հարթակւած ենք մերկացնելու նրա մէկ վարժունքը, որ զբաղւած ընդհանուր քաղաքական միտքերի տեսակետից միանգամայն անթոյլատրելի է:

Խնդրը հետեւեալն է.՝ Պ. Երեմեանը իր յօդւածի ներքեւ գրել է գրութեան թւականը՝ «Մեպտեմ. 1933 թ.», միաժամանակ յայտարարելով, որ «Խաբաղիմայ»-ի «հազւագիւտ մի օրինակն այժմ գտնւում է Նոր - Ջուղայում գրաւէր Մարտիրոս Արզաբեանի մօտ, եւ սրն այնքան ազնուութեամբ պիէսը գրեց մեր (այսինքն՝ իր) տրամագրութեան ներքոյ»:

Յաւով պիտի նկատենք, որ պ. Երեմեանը իրեն թոյլ է տւել մի վատ կեղծիք, որ բնաւ վայել չէ ազնիւ մարդու, առաւել եւս մի մարդու, որ, յամենայն դէպս, զբաղւած որոշ անցեալ ունի: Սերանով կարականապէս յայտարարում ենք, որ պ. Երեմեանը իր այդ յօդւածը չէր կարող գրած լինել 1933 թ. Սեպտեմբերին, այլ գրել է շատ ուշ: Որովհետեւ...

1.- Պ. Երեմեանը, իրեն հաւատողների վկայութեամբ, այն մարդկանցից է,